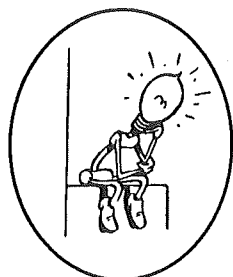

SLI

Språk, logikk og informasjonsteknologi

Semantikk

Kjell Johan Sæbø

Institutt for lingvistik og filosofi

Universitetet i Oslo

Juli 1992

Forord

Dette heftet, *Semantikk*, Institutt for lingvistik og filosofi, Universitetet i Oslo 1992, er en revidert versjon av *Semantikk*, Institutt for lingvistik og filosofi, Universitetet i Oslo 1990. Det dekker for tiden semantikkpensumet i kurset SLI2, Innføring i teoretisk lingvistik, og i Lingvistik grunnfag, pluss en god del mer, som kanskje kan brukes i et kurs som for eksempel SLI 8, *Semantikk og pragmatikk i naturlige språkssystemer*.

Formålet med heftet slik det forelå i 1990 og slik det foreligger nå, er å fylle et tomrom. Det har vært et problem for den som underviser i lingvistik, at lærebøker i semantikk enten er for lette eller for tunge. De lette er skrevet i en britisk strukturalistisk tradisjon, et eksempel er Ruth Kempsons *Semantic Theory*. Det positive som kan sies om disse, er at de ikke krever for mye formell ferdighet. Men det er ikke så mye en lærer av dem. De presenterer en del fenomener, men uten å gå i dybden. En kan gå så langt som til å si at de ikke har tatt opp i seg den revolusjonen som er skjedd i semantikk siden 1970. Likevel har en gjerne tydd til dem fordi alternativet heller ikke har vært tilfredsstillende: De tunge lærebøkene i semantikk, som er skrevet i en amerikansk logisk tradisjon, et eksempel er *Introduction to Montague Semantics* av D. Dowty, R. Wall og S. Peters. Det positive som kan sies om disse, er at de er i takt med nye metoder og resultater. Men lista legges for høyt: En skal være glad om det er et par studenter igjen når kurset er slutt, for formalismen som må fordøyes, er formidabel, og det er fint få fenomener en når å dekke. I alle fall var det slik fram til 1990, da boka *Meaning and Grammar: An Introduction to Semantics* av Gennaro Chierchia og Sally McConnell-Ginet kom ut. Denne boka er mye mer omfattende enn selv 1992-utgaven av *Semantikk*, men ser ut til å ha hatt samme siktemål: Å forene det fenomenorienterte med det metodeorienterte. Begge steder bygges det opp et formelt apparat som kan anvendes på problemer, men uten at logikken er hovedsaken, og uten å forutsette for mye matematisk bakgrunn.

Semantikk begynner med samspillet mellom syntaks og semantikk, komposisjonalitet tas som en rettesnor for semantikken for enkle og sammensatte uttrykk. I § 2 settes det fokus på setningenes semantikk, mens § 3 snur perspektivet og belyser semantikken for enkle ord som navn og verb. § 4 tar steget opp til sammensatte nominalfraser, og § 5 generaliserer nominalfrasenes semantikk. Her er det hele veien snakk om enkle setninger uten setningsoperatører eller bisetninger, og dermed om ekstensjonal semantikk, hvor referansepunktet ikke spiller noen synlig rolle, og det er to og bare to sannhetsverdier, sann og usann. Denne delen avrundes med § 6 om leksikalsk semantikk.

Den andre halvdel tar skrittet over i intensjonaliteten. § 7 innleder til kontekstteorien og behandler især relative adjektiv. Så kommer et kapittel om temporale forhold (§ 8), hvor tidsaspektet ved referansepunktet tematiseres, og så ett om modale forhold (§ 9), hvor verdensaspektet tematiseres. § 10 går inn på konteksten som ytringssituasjon og deiktiske fenomener, inkludert "de re"-lesninger, og behandler doble referansepunkter. § 11 tar opp presupposisjoner, som forårsaker at setninger kan mangle sannhetsverdi, og § 12 presenterer en måte å beskrive anaforiske fenomener på, hvor kontekst er tekst. Det hele avsluttes med et unummerert kapittel om pragmatikk.

Register

§ 0	Hva betyr semantikk?	1
§ 1	Grensesnittet syntaks - semantikk	6
	Strukturell flertydighet	10
	<i>Resymmé</i>	11
	<i>Oppgaver</i>	12
§ 2	Setninger og sannhet	13
	Relasjoner mellom proposisjoner	15
	Operasjoner på proposisjoner	18
	<i>Resymmé</i>	21
	<i>Oppgaver</i>	22
§ 3	Individer og egenskaper	23
	Navn og intransitive verb	23
	Adjektiv og substantiv	27
	Transitive verb	30
	<i>Resymmé</i>	31
	<i>Oppgaver</i>	32
§ 4	Artikler og kvantorer I	33
	Eksistenskvantorer	33
	Allkvantorer	36
	Egennavn som kvantorbetegnelser	37
	Kvantorer i andre posisjoner	38
	Kvantorer i kombinasjoner	39
	<i>Resymmé</i>	40
	<i>Oppgaver</i>	41
§ 5	Artikler og kvantorer II	43
	Den bestemte artikkel	43
	Tallkvantorer	44
	Kvantorkoordinasjon	45
	Distributiv og kollektiv	46
	Massetermer	47
	<i>Resymmé</i>	49
	<i>Oppgaver</i>	50
§ 6	Betydningspostulater	51
	Semantiske relasjoner	52
	Semantiske egenskaper	56
	<i>Resymmé</i>	58
	<i>Oppgaver</i>	59

§ 7	Kontekst I: Relativitet og vaghet	61
	Noe om kontekst	61
	Relative adjektiv og relativitet	63
	Relative adjektiv og vaghet	67
	Resymmé	69
	Oppgaver	70
§ 8	Tidsaspektet	71
	Tidsforskyvning	71
	Konteksttid	72
	Aksjonsart	75
	Resymmé	79
	Oppgaver	80
§ 9	Mulige verdener	81
	Modalverb	83
	Kondisjonaler	84
	Kausalsetninger	85
	Resymmé	86
	Oppgaver	87
§ 10	Kontekst II: Deiktisk referanse og “De Dicto - de Re”	88
	Deiktiske uttrykk	88
	Demonstrativer	90
	“Salience”	91
	Dobbeltindisering og de Dicto - de Re	93
	Resymmé	95
	Oppgaver	95
§ 11	Presupposisjoner	97
	Transformative verb	98
	Repetitivt og restitutivt «igjen»	101
	Faktive verb	102
	Resymmé	103
	Oppgaver	103
§ 12	Kontekst III: Anaforiske uttrykk	105
	Diskursrelasjoner	108
	Resymmé	110
	Oppgaver	110
§	Pragmatikk	113
	Talehandlingsteori	113
	Konversasjonsteori	117
	Resymmé	120

Kilder

121

Referanser

122